

17. Красиков А. Н. Преступления против личности : учеб. пособие для студ. учеб. завед. юрид. профиля / А. Н. Красиков. — Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1999. — 340 с.

Анотація

Марсєв В. В. Пацієнт як потерпілий від злочину. — Стаття.

Стаття присвячена дослідженню статусу пацієнта як потерпілого від злочину. Наводяться визначення поняття «пацієнт», закріплені в нормативно-правових актах, як на міжнародному рівні, так і на рівні підзаконних актів вітчизняного законодавства, визначення, дані науковцями.

Ключові слова: потерпілий, пацієнт, хворий.

Аннотация

Марсєв В. В. Пациент как потерпевший от преступления. — Статья.

Статья посвящена исследованию статуса пациента как потерпевшего от преступления. Приводятся определения понятия «пациент», закрепленные в нормативно-правовых актах, как на международном уровне, так и на уровне подзаконных актов отечественного законодательства, определения, данные учеными.

Ключевые слова: потерпевший, пациент, больной.

Summary

Maryeyev V. V. Patient as a victim of a crime. — Article.

The article covers the research of «patient» status as a victim of a crime. There are given different definitions of concept «patient», that are allocated in normative-legal acts on the international level and also on by-laws level of domestic legislation, the determinations are given by the scientists.

Keywords: victim, patient.

УДК 343.811

Д. В. Ягунов

ПЕРСПЕКТИВИ ІСНУВАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ПАРАДИГМИ В ПЕНАЛЬНИХ СИСТЕМАХ СУЧАСНОСТІ

Відповідно до ст. 50 Кримінального кодексу України, однією з цілей кримінального покарання є «виправлення засуджених».

Зазначена мета присутня в кримінальних кодексах усіх сучасних країн. Уявити кримінальне законодавство сучасної держави без мети реабілітації злочинців (як би вона не називалася) просто неможливо. Поряд з цим існує низка проблем теоретичного та прикладного характеру, які надають нам підстави формулювати назву цієї статті саме таким чином.

Проблематиці виправлення злочинців присвячена велика кількість наукових праць. Важко скласти навіть приблизний перелік авторів, які так чи інакше розглядали зазначену проблематику. Проте сьогодні існує нагальна потреба визначитися з тим, чи є необхідним перебування реабілітації в переліку цілей покарання.

Хотілося б, передусім, зробити наголос: ми ні в якому разі не пропонуємо викреслити реабілітацію з переліку цілей покарання. Ми пропонуємо більш

критично та розсудливо поглянути на практичне втілення зазначеної мети для створення реальних умов того, щоб вона «спрацьовувала» в повсякденній практиці елементів системи кримінальної юстиції. Проте водночас ми відстоюємо позицію: не варто підносити реабілітацію до рівня абсолюту на шкоду іншим цілям кримінального покарання та, що є більш важливим, на шкоду самій ідеї реабілітації.

Поява того, що ми сьогодні визначаємо як «соціальна робота зі злочинцями», та початок системної реалізації цієї функції на формальному рівні поставили реабілітацію на перше місце в переліку цілей кримінального покарання. Реабілітація почала сприйматися як концептуально-ідеологічна основа та мета функціонування всієї системи «гуманістично орієнтованої» кримінальної юстиції.

Проте варто сказати максимально відверто: поява «виправної» в'язниці з реабілітаційним «наповненням» була пов'язана не стільки з гуманістичними тенденціями, скільки з економічною прагматикою, обумовленою бажанням капіталізму створювати невибагливу, дешеву, дисципліновану робочу силу (хоч не можна повністю відкидати певний вплив культурних чинників на формування реабілітації як мети покарання в сучасному її розумінні).

Аналізуючи реабілітацію (виправлення) як мету кримінального покарання, варто також особливо наголосити, що реабілітація стала метою кримінального покарання лише тоді, коли ув'язнення стало покаранням. У свою чергу поява та поширення ув'язнення було побічним продуктом індустріального розвитку на початку XIX століття через прив'язку до виправної праці як головного реабілітаційного інструмента. У цьому контексті аналіз реабілітації як мети покарання без аналізу сутності праці та її значення для капіталізму позбавляється сенсу.

В цьому контексті варто звернути увагу на низку наукових поглядів щодо причин появи виправної в'язниці як соціального інституту.

Період, який розпочався в кінці XVIII століття й затвердився на початку XIX століття, ознаменував появу та розвиток нової, виправної в'язниці. Об'єктом контролю став внутрішній світ людини, її «душа». Контроль став здійснюватися у спеціально збудованих для цього будинках («закладах»). Саме в цей час з'явилося поняття «дисципліна» в сучасному розумінні та зазначені вище заклади, пристосовані для різних категорій населення. Злочинці були поміщені до в'язниць, діти — до шкіл, робітники — на фабрики та заводи, солдати — в казарми, неосудні — до психіатричних лікарень.

Межі контролю та покарання стали ясними. Людина стала розуміти, коли саме її «карають». Покарання (та дисципліна взагалі) було усунуте з вулиць та інших публічних місць «за стіну» «закладів». Покарання, за визначенням М. Фуко, стало «делікатним». Девіантна поведінка стала піддаватися класифікації та розподілятися на категорії, що обумовило бурхливий розвиток науки. Кримінологія, психологія та психіатрія стали розвиватися як окремі наукові дисципліни. І головне — з'явилася професійна влада карати злочинців через ізоляцію їх тіл та лікування їх душ.

Відповідаючи на запитання, чому з'явилася в'язниця, яка отримала статус виправної, можна запропонувати декілька моделей, які пояснюють цю появу.

1. Ідеалістична модель.

Відповідно до цієї моделі (Матті Лайне), рушійною силою, яка привела до появи сучасної в'язниці, був ідейний прогрес, розвиток ідеалів та науки. Символ цієї моделі — перемога гуманізму над варварським правосуддям, наукового знання — над ірраціоналізмом та середньовічними забобонами. До появи «виправної» в'язниці покарання було засноване на помсті та жорстокості. Після її появи — на гуманізмі та науковому прогресі [1, 119]. Крім того, відповідно до цієї моделі, в'язниця, яка накопить достатньо інформації про злочинця, знань, кваліфікованого персоналу та матеріальних ресурсів, зможе вирішити проблему виправлення злочинців.

2. Організаційно-функціональна модель.

Ця модель пов'язується із «провалом в'язниці», з тим, що М. Фуко визначить згодом як «найбільшу поразку кримінального правосуддя». Свого часу цю модель запропонував американський вчений Д. Ротмен.

Відповідно до цієї моделі, поява в'язниці аж ніяк не була обумовлена гуманізмом. Йшлося лише про окремі функціональні спроби вирішити певні проблеми суспільства шляхом ізоляції окремих його представників у спеціально пристосованих для цього закладах. В'язниця почала розглядатися як мініатюрний проект досконалого суспільного ладу.

Виявилось, що виправна в'язниця не виправляє і в принципі не може виправити. Проте, незважаючи на критику «досконалих та суворих закладів», в'язниця ще більше укріпилася і як юридична агенція, і як соціальний інститут. «Виправлення» перестало бути невід'ємним атрибутом начебто виправної в'язниці, але в'язниця аж ніяк не стала «відчувати» себе гірше від такої втрати. Виправна в'язниця зберегла свою легітимність, незважаючи на втрату віри в те, що вона може виправляти. В'язниця стала функціонувати сама в собі й сама для себе. Функція ув'язнення стала реалізовуватися не заради виправлення, а заради ув'язнення. Ув'язнення стало комфортним для суспільства, і суспільство перестало звертати увагу на те, що в'язниця та в'язничний персонал почав використовувати ув'язнення для досягнення своїх цілей.

3. Модель прихованої функціональності.

Відповідно до цієї моделі, в'язниця із самого початку аж ніяк не переслідувала мети виправлення засуджених та зниження злочинності. Функції закритих установ були пов'язані із виникненням фабрично-заводської промисловості та відображали потреби капіталізму. Цей підхід можна знайти в наукових працях німців Русе та Кіркхеймера, італійців Мелоссі та Паваріні, а також у фундаментальній праці француза Фуко. Крім того, сьогодні для аналізу зазначеної проблематики із великим успіхом можна використовувати також і наукові праці відомого німецького вченого Фромма.

Пояснення причин виникнення «виправної» в'язниці полягало в наступному: капіталізм вимагав дешевої робочої сили, яка могла масово «вирощуватися» у в'язницях та інших дисциплінарних закладах (казармах, школах, май-

стернях, фабриках, заводах), які за своєю природою привчають людей до праці в умовах індустріалізованого суспільства.

Саме функціональність пояснює виникнення начебто «виправної» в'язниці: рубати злочинцям голови та карати їх тіла з метою влаштувати театралізовану виставу перестали не тому, що це стало негуманним, а лише тому, що капіталізму це стало вкрай не вигідно.

Отже, питання, що ми розглядаємо в цій статті, пов'язане з гіпотезою, що «реабілітація» — це лише інструмент виправдання прагматичних цілей, що ставилися перед покаранням епохи початку капіталізму. Тому ми наголошуємо, що сьогодні потрібно більш критично оцінювати реалії та можливості реабілітації як мети кримінального покарання. І саме від цієї ідеї ми виходимо в наших наукових розвідках.

Е. Фромм слушно зазначив, що індустріальне суспільство не могло досягнути тих цілей, якби воно не спрямовувало енергію вільних людей на працю у незвичній до того часу мірі. Треба було так перетворити духовний світ людини, щоб вона намагалася витратити більшу частину своєї енергії на роботу, стала дисциплінованою і, що є більш важливим, стала прихильником порядку й точності такою мірою, якої не знали інші культури.

Було недостатнім, зазначає Е. Фромм, якби кожному індивіду доводилося б кожного дня свідомо приймати рішення, що він хоче працювати та бути пунктуальним, оскільки будь-яке свідоме осмислення такого роду неодмінно призвело б до великої кількості винятків. Загроза та примус також були недостатніми як стимули, оскільки в сучасному індустріальному суспільстві вузькоспеціалізовані обов'язки упродовж тривалого часу можуть виконувати лише вільні люди, а не поневолена робоча сила. Необхідність працювати, бути точним, а головне — бути прихильником порядку — повинна була перетворитися на внутрішнє стремління до такої поведінки [2, 108].

Тому капіталістичне суспільство гостро потребувало нових дисциплінарних автоматів та пристроїв, які могли б створювали новий тип людей. Період, який розпочався в кінці XVIII століття, ознаменував появу та розвиток якісно нової в'язниці. Нова, «виправна» в'язниця «малювала» надзвичайно привабливу картину гуманності та водночас формувала моральну звичку підкорятися владі, насправді переслідуючи мету інтенсифікації засад карцерного суспільства.

Внаслідок цього реабілітація завдяки праці (або краще — «реабілітаційна» праця) стала основним інструментом капіталістично орієнтованих перетворень в суспільстві. Формально ж вона служила меті «повернення до суспільства деяких людей, які стали на шлях вчинення злочинів».

В контексті цієї дискусії можна відзначити вельми цікавий феномен. В XIX столітті людина, як слушно зазначає Е. Фромм, перестала бути «мірилом усіх речей» [2, 16]. Саме в цей період людина «перестала користуватися повагою». Водночас наступив бурхливий розвиток реабілітаційної ідеї та відповідного практичного її впровадження в різних проявах та формах. Закрадається питання щодо природної внутрішньої суперечливості гуманістично орієнтованої

реабілітації як такої, що була закладена в неї із самого початку? Яка мораль із самого початку була прихована в ній?

Варто наголосити, що капіталізм не уявляється без отримання прибутку. Тому із самого початку «гуманістична» ідея реабілітації була свідомо, але водночас таємно «переобтяжена» примусовою працею, причому остання проголошувалася як головний інструмент реабілітаційного впливу. Проте було б наївно думати, що капіталізм дозволив би злочинцям працювати «в своє задоволення», задля «облагородження їх педагогічно занедбаних душ». Варто нагадати, що одна з перших пенітенціарних систем суто реабілітаційного спрямування — Обернська система — одразу ж перейшла на капіталістичні «колії». Керівництво в'язниць, побудованих за обернською моделлю, швидко усвідомило вельми важливий момент: із праці злочинців можна отримувати суттєвий прибуток! Власне Обернська в'язниця за період 1828–1833 років завдяки праці ув'язнених отримала прибуток у розмірі 25 тис. доларів, що на той час становило значну суму.

І упродовж усієї історії реабілітаційного впливу на злочинців отримання прибутку з їх праці мало місце всупереч поглядам «теоретичної» реабілітації стосовно терапевтично-педагогічного характеру в'язничної праці. Як зазначив Е. Фромм, капіталізм побудовано на використанні людини людиною, і це лежить в основі капіталістичного строю. Це, в свою чергу, надає підстави більш критично замислюватися над сутністю реабілітації. До речі, з цієї позиції положення українського законодавства, що казенні підприємства вітчизняної пенітенціарної системи не мають на меті отримання прибутку виглядають більш ніж дивними.

Е. Фромм ставить слушне запитання: «Яким є значення слова «праця» в знеособленому суспільстві?» [2, 229]. Це питання можна розширити певною мірою в контексті сучасного глобального світоустрою та проблематики реабілітаційного потенціалу в'язничної праці: що є праця як засіб реабілітації злочинців, за допомогою якого вони можуть стати «повноправними» членами вільного суспільства, якщо в цьому вільному суспільстві ця праця вже не має такого важливого значення?

Безумовно, не можна не погодитися з твердженням, що «в процесі праці, тобто в процесі формування та зміни природи, людина формує та змінює саму себе» [2, 242]. Проте не варто забувати, говорячи про переважно промисловий характер в'язничної праці, що «із руйнуванням середньовічної структури і виникненням сучасного способу виробництва значення і функції праці суттєво змінилися, особливо у протестантських країнах» [2, 242]. Тому варто ще раз поставити питання: ідея якої саме праці покладається в основу ідеї реабілітації злочинців за допомогою трудотерапії?

Повертаючись до реабілітаційної парадигми в цілому, варто нагадати, що початок власне реабілітаційного періоду, наприклад, в США асоціюється зі справою *Williams v. New York* (1949), де в судовому рішенні суддя Блек наголосив, що сучасна пеналогія віддає перевагу не стільки злочину, скільки злочинцеві, тим самим підкреслюючи недопустимість такого стану справ. Помста, як

було зазначено у рішенні, вже не є домінуючою метою кримінального покарання. Місце помсти зайняла реабілітація [3].

Проте вже 1970-ті роки асоціюються з початком періоду «Ніщо не працює», який ознаменував початок занепаду реабілітаційної парадигми [4].

Гадаємо, що немає потреби детально фокусувати увагу на результатах досліджень Р. Мартінсона, з ім'ям якого пов'язується початок зазначеного періоду, оскільки ми детально проаналізували це питання у попередніх наших працях [5]. Єдине, що можна додати, це те, що західні країни вже давно віддали перевагу іншим цілям покарання, аніж реабілітація, де-факто визначивши їх як пріоритетні для спрямування всієї системи кримінальної юстиції: Британія та США — відплата за злочин та фізичне унеможливлення вчинення нових злочинів (*incapacitation*), Скандинавські країни — залякування, Франція та Італія — *incapacitation*. Сучасні уявлення щодо покарання — це суміш мотивів помсти, залякування та фізичного унеможливлення вчинення злочинів, проте реабілітація вже не займає у цьому «рецепті» «суміші» цілей покарання належного місця, задовольняючись відверто маргінальним становищем.

Сьогодні реабілітація перебуває в стані глибокої кризи незалежно від того, чи проголошена вона як мета покарання у кримінальному законодавстві. Для обґрунтування цілей покарання запозичення з позитивістської науки методів діагностики, класифікації та виправлення злочинців, що власне і становить сутність реабілітаційного ідеалу, не є вже актуальним. З іншого боку, відновлення категорії небезпечного злочинця в багатьох сучасних країнах є більш ніж слухним в очах нової пенології, що зазнає глобалізаційних впливів.

Реабілітація вже давно не в моді, і це варто визнати. Як домінуюча мета кримінального покарання вона тривалий час загороджувала від сонця інші цілі покарання. Сьогодні все змінилося. Реабілітація фактично перебуває в тіні вельми дивного поєднання *incapacitation* з карою та жорстким кримінально-правовим залякуванням. Сьогодні реабілітація як «лікування» душі злочинця з метою «пристосування його до вільного суспільства» за допомогою праці та навчання сприймається як анахронізм, поступаючись місцем вимогам щодо «належного забезпечення утримання злочинців». Нова реабілітація пов'язується із «максимумом» прав та можливостей», проте усі вони переслідують «мінімум» — мінімум соціальних втрат з боку злочинця замість максимуму — виправити його.

Вже на початку 1989 року Верховний Суд США у справі *Mistretta v. United States* демонстративно виключив реабілітацію з переліку факторів, які мають бути взяті до серйозної уваги при винесенні вироків. У зазначеному рішенні вказувалося на неприпустимість погляду на ув'язнення як на засіб реабілітації. Рішення також прямо вказувало на те, що «покарання повинне переслідувати цілі помсти, залякування, виховання та фізичного унеможливлення вчинення нових злочинів. Суд наголосив: «Настав час більш ретельно поглянути на реабілітацію як на вагому пенологічну теорію через недосяжність зазначеної мети майже в усіх випадках». Суд також визначив реабілітацію як

«застарілу модель для винесення вироків» та визнав «невдачу зусиль щодо реабілітації злочинців».

В цьому контексті доцільно було б згадати і про альтернативні покарання. Сьогодні багато говориться про те, що в'язниця об'єктивно не може виправляти злочинців в силу своєї природи, тому було б краще робити це в «умовах вільного суспільства». Отже, здавалося, що альтернативні покарання — це майже панацея від переповнення в'язниць, що призводить до інших кризових явищ та станів. Проте, з іншого боку, варто нагадати вельми цікавий факт: інтерес до альтернативних санкцій у 1980-х роках якраз збігся з остаточним занепадом реабілітаційного ідеалу.

На цьому варто зробити особливий наголос тим, хто вважає альтернативні санкції проявом реабілітаційного гуманізму. Альтернативні санкції «зразку кінця ХХ — початку ХХІ століття» наповнені ідеологією, яка до реабілітації має вельми опосередковане та віддалене відношення. Вони є лише формою «розповсюдження дисципліни» та скоріше служать в'язниці як інституту, аніж виконують свою функцію в «чистому виді» щодо «скорочення сфері застосування ув'язнення».

Час «пошуку альтернатив» ув'язненню в традиційному його розумінні давно минув. Ми вже давно живемо в часи пошуку альтернатив альтернативам. Сьогодні свідчить, що навіть альтернативні покарання виконуються в контекстному полі, яке сформовано та перебуває на віддаленій дистанції від традиційних цілей кримінального покарання.

Взагалі, ми хотіли б знову наголосити, що сама постановка питання про необхідність перебування реабілітації серед цілей покарання може комусь здаватися ненауковою й аморальною та, що є більш важливим, занадто радикальною. Проте спробуємо проаналізувати цю проблематику дещо під іншим кутом.

Варто ще раз наголосити, що реабілітація як мета покарання сьогодні розглядається як незмінна та фундаментальна. Проте не будемо забувати, що упродовж багатьох століть покарання не знало такої мети (в сучасному розумінні цього слова). Хоч, з іншого боку, як це радикально не звучить, але спаління відьми або еретика на вогні або публічне четвертування розбійника також у чомусь було реабілітаційним за своєю суттю, оскільки було спрямовано, серед всього іншого, на спасіння душі злочинця, тобто на реабілітацію. Просто в подальшому священик перетворився на соціального працівника.

Інший приклад.

Перші пенітенціарні системи — пенсільванська та обернська — сьогодні носять на собі тавро НЕ-гуманності, реакційності та нелюдськості, що свого часу і послужило причиною їх заміни іншими моделями. За маскою релігійно-духовного просвітництва та трудотерапії приховувалися, як виявила історія, тотальний контроль, пригнічення особистості, жорстокість, корупція, що мали наслідком, користуючись сучасною мовою, максимальну десоціалізацію злочинців. Проте варто визнати, що ці системи мали винятково реабілітаційне спрямування: пенсільванська — у чистому виді, обернська — у дещо деклара-

тивному контексті (оскільки праця ув'язнених стала використовуватися задля отримання прибутку).

Ще один приклад.

Західна пенітенціарна практика 1950–1960-х років була переповнена терапевтичними програмами. Яскравий приклад цього надано в культовому фільмі-антиутопії С. Кубрика «Механічний апельсин» за романом С. Бьорджиса. Проте сьогодні ці програми розглядаються як приклад надзвичайно негуманного та нелюдського поводження з огляду на домінування медичного компонента впливу на злочинців над компонентом соціальним. Проте свого часу ця практика розглядалася як надзвичайно прогресивна та гуманна, яка мала винятково реабілітаційний характер. Хоч реабілітаційні програми зазначеного періоду були лише частково медичними, проте саме ця терапевтична складова переважувала соціальні компоненти (освіта, навчання, трудові навички) та, врешті-решт, створила вкрай негативний образ реабілітаційного втручання.

Ще на один аспект значної сумнівності реабілітаційної парадигми вказує Е. Фромм. Вчений зазначає, що в наші дні існує загроза, що психологія, психіатрія та психоаналіз можуть перетворитися на інструмент маніпуляції людьми [2, 229]. Саме «спеціалісти» говорять вам, що таке «нормальна людина» і що вам треба зробити для того, щоб нею бути. Серед зазначених «спеціалістів» є винятки, але стає дедалі більш очевидним те, що ці професії перетворюються на серйозну небезпеку для розвитку людини, а їх представники еволюціонують, стають жерцями нової релігії задоволення, споживання та знеособлення, спеціалістами з маніпулювання, виразниками відчуження. Тому питання психологічного та психіатричного компонента реабілітації також має проблематичні аспекти з огляду на сучасні засади вироблення та реалізації пенальної політики в сучасних країнах.

Отже, гуманізм реабілітації має певні сумнівні моменти, про які прихильники цієї мети не згадують.

Говорячи про майбутню реабілітаційну парадигму, варто наголосити про неприпустимість використання застарілих шаблонів у цій площині. Нова модель реабілітації, гадаємо, буде пов'язана з поняттям «дотримання прав», що не матиме нічого спільного з класичним «виправним впливом», який символізував реабілітацію із самого початку створення виправної в'язниці. Сучасна реабілітація — це «право бути покараним належним чином відповідно до закону».

Конкретний висновок щодо місця реабілітації в переліку цілей кримінального покарання важко сформулювати. Ми вважаємо, що реабілітація залишається далеко не першою й не центральною метою кримінального покарання, посідаючи відверто «провінціальні» позиції. І таке розташування пов'язане не стільки з колапсом реабілітаційного ідеалу, скільки з наданням пріоритету іншим цілям.

З іншого боку, не можна не брати до уваги факт затоплення реабілітаційного «Титаніка» саме після зіткнення з айсбергом реалій впровадження реабілітаційних технологій як в умовах закритих інституцій, так і в умовах суспіль-

ства епохи постмодерну (теоретично «вільного», але де-факто суспільства карцерного).

Проте, на наше глибоке переконання, поки реабілітація буде відігравати роль міфу, в який більшість науковців та практиків будуть вірити з ледве прихованою посмішкою, її перебування серед зазначених цілей буде справляти негативний вплив на кримінальне покарання як інститут та систему кримінальної юстиції в цілому. Те, що суддя, проголошуючи вирок, буде розглядати як пустий звук, в'язничний офіцер у подальшому — як нісенітницю, на яку не варто звертати увагу при виконанні цього вироку. Реабілітація має бути позбавлена формально-міфічних лаврів для того, щоб дійсно бути цементом системи цілей покарання та компонентом, який надає покаранню моральності та легітимності.

Література

1. Лайне М. Криминология и социология отклоненного поведения / М. Лайне. — Хельсинки, 1994.
2. Фромм Э. Здоровое общество / Э. Фромм. — М.: АСТ, 2009.
3. U.S. Supreme Court. *Williams v. New York*, 337 U.S. 241 (1949). 337 U.S. 241. Argued April 21, 1949. Decided June 6, 1949 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://caselaw.lp.findlaw.com>.
4. Ягунов Д. В. Глобалізація пробачії або глобалізація соціального контролю? Перспективи розвитку концепції пробачії у XXI ст. // Актуальні проблеми політики. О., 2008. Вип. 34. — С. 115–121.
5. Ягунов Д. В. «Криза реабілітаційного ідеалу» в наукових працях Роберта Маргінсона та їх значення для формування сучасної пенальної політики // Південноукраїнський правничий часопис. 2010. № 4. С. 28–30.

Анотація

Ягунов Д. В. Перспективи існування реабілітаційної парадигми в пенальних системах сучасності. — Стаття.

Стаття присвячена розгляду реабілітації злочинців як мети кримінального покарання. Досліджується філософське обґрунтування зазначеної мети у класичних філософських працях та сучасних криминологічних дослідженнях. Увага фокусується на проблемі існування свободи волі.

Ключові слова: покарання, мета покарання, реабілітація.

Аннотация

Ягунов Д. В. Перспективы существования реабилитационной парадигмы в пенальных системах современности. — Статья.

Статья посвящена рассмотрению реабилитации преступников как цели уголовного наказания. Исследуется философское обоснование указанной цели в классических философских трудах и современных криминологических исследованиях. Внимание фокусируется на проблеме существования свободной воли.

Ключевые слова: наказание, цель наказания, реабилитация.

Summary

Yagunov D. V. Perspectives of rehabilitation paradigm in contemporary penal systems. — Article.

The article is focused on the offender rehabilitation as an aim of criminal punishment. The article investigates the philosophical justification of this aim in classical philosophical works as well as contemporary criminological researches. Attention is also focused on the problem of the existence of free will.

Keywords: punishment, aims of punishment, offender rehabilitation.